

Pochybnosti kolem stávající metodiky hodnocení veřejných zakázek dle vah kritérií – příloha k tiskové zprávě Nadačního fondu proti korupci ze dne 3. 9. 2014

Platná metodika hodnocení veřejných zakázek skrze použití vah jednotlivých hodnotících kritérií, jejímž garantem je Ministerstvo pro místní rozvoj, přiřazuje kritériím tzv. váhy dle jejich „důležitosti“ v celkovém hodnocení. Veřejná zakázka může být v zásadě hodnocena podle dvou druhů kritérií – tvrdých a měkkých. Tvrdá kritéria jsou snadno kvantifikovatelná z povahy věci (např. nabídková cena, délka záruční lhůty apod.), měkká kritéria lze kvantifikovat pouze nepřímo a často skrze subjektivní názor hodnotitele (např. „kvalita“ řešení, estetické hledisko apod.).

V případě kvantifikace tvrdých kritérií lze podle platné metodiky postupovat tak, že se v rámci hodnocení konkrétního tvrdého kritéria přiřadí 100 bodů (maximum) té nabídce, která má toto tvrdé kritérium pro zadavatele nejprůzračnější a u ostatních nabídek se tomuto kritériu přiřadí číslovka mezi 0 a 100 v poměru k nejprůzračnější hodnotě. Jsou-li např. nabídkové ceny třech uchazečů ve výši 720,- Kč, resp. 900,- Kč, resp. 1 440,- Kč, pak nejnižší ceně se přiřadí 100 bodů, druhé nejnižší ceně se přiřadí 80 bodů a třetí nejnižší ceně se přiřadí 50 bodů (např. $(720/1440) \cdot 100 = 50$).

V případě kvantifikace měkkých kritérií lze podle platné metodiky postupovat tak, že se v rámci hodnocení konkrétního měkkého kritéria přiřadí 100 bodů (maximum) té nabídce, která má toto měkké kritérium nejkvalitnější a ostatním nabídkám s tímto kritériem se přiřadí číslovka mezi 0 a 100. Je-li např. měkkým kritériem „estetické hledisko“ nabídky, pak nejestetičtější nabídce se přiřadí 100 bodů v rámci tohoto kritéria, nabídce o polovinu méně estetické se přiřadí 50 bodů v rámci tohoto kritéria apod.

Konkrétní použití platné metodiky hodnocení veřejných zakázek skrze váhy kritérií ilustrujeme na hypotetickém příkladě zakázky, které se zúčastní tři uchazeči a jejichž nabídky budou hodnoceny podle jednoho tvrdého kritéria (nabídková cena) a jednoho měkkého kritéria (estetické hledisko). Hypotetický zadavatel veřejné zakázky stanovil váhu nabídkové ceny jako **55 %** a váhu estetického hlediska jako **45 %**.

Příklad. Hodnotící komise stanovila následující bodové ohodnocení obou kritérií u všech tří uchazečů.

	body za nabídkovou cenu	body za estetické hledisko
uchazeč A	100	35
uchazeč B	80	60
uchazeč C	50	100

Jelikož zadavatel přiřadil nabídkové ceně váhu 55 % a estetickému hledisku nabídky váhu 45 %, bude použitím platné metodiky celkové bodové ohodnocení nabídky uchazeče A rovno hodnotě

$$0,55 \cdot 100 + 0,45 \cdot 35 = 70,75$$

a analogicky u zbývajících uchazečů. Celkové bodové váhové ohodnocení všech tří uchazečů spolu s výsledným pořadím uchazečů (vítězí ten, který má nejvíce bodů) je tedy následující:

	celkové váhové ohodnocení	pořadí
uchazeč A	70,75	3.
uchazeč B	71,00	2.
uchazeč C	72,50	1.

Zvítězil tedy uchazeč, který nabídl **dvojnásobnou** cenu, než byla cena pro zadavatele nejvýhodnější – tedy cena nejnižší! Jinak řečeno, uchazeč, který se umístil jako poslední, nabídl poloviční cenu, než jakou nabídl vítězný uchazeč – a přesto skončil jako poslední! Naproti tomu však ohodnocení estetického hlediska nabídky vítězného uchazeče (toho s největší cenou) činilo necelý trojnásobek ohodnocení estetického hlediska nabídky uchazeče z posledního místa (toho s nejnižší cenou). Necelý trojnásobek estetického hlediska nabídky tedy převážil pro zadavatele nevýhodný dvojnásobek nabídkové ceny (ta přitom může činit miliony korun). Je to v pořádku?

Celkové váhového ohodnocení nabídky uchazeče A činí – jak uvedeno výše – součet $0,55 \cdot 100 + 0,45 \cdot 35 = 70,75$, ve kterém první sčítanec (tedy hodnota $0,55 \cdot 100 = 55$) představuje váhové ohodnocení nabídkové ceny a druhý sčítanec (tedy hodnota $0,45 \cdot 35 = 15,75$) představuje váhové ohodnocení estetického hlediska nabídky. V celkovém součtu těchto dvou hodnot však první sčítanec tvoří necelých 78 % (totiž podíl $55/70,75$) a druhý sčítanec pak přibližně 22 % (totiž podíl $15,75/70,75$). Analogicky lze stanovit příslušné podíly v případech nabídek zbývajících uchazečů – vizte následující tabulku.

	celkové váhové ohodnocení	podíl zvážené nabídkové ceny	podíl zváženého estetického hlediska
uchazeč A	70,75	78 %	22 %
uchazeč B	71,00	62 %	38 %
uchazeč C	72,50	38 %	62 %

Jinými slovy řečeno, u vítězného uchazeče, který nabídl dvojnásobnou cenu oproti nelevnější nabídce, tvoří nabídková cena pouze 38 % celkového bodového ohodnocení nabídky, avšak estetické hledisko tvoří plných 62 % celkového bodového ohodnocení nabídky. Proto skutečná „váha“ estetického hlediska převážila „váhu“ výrazně nepříznivé nabídkové ceny tohoto uchazeče.

Má-li se hodnotit hypotetická nabídka podle součtu bodového ohodnocení jednotlivých kritérií s nabídkou spojených (např. nabídková cena, resp. estetické hledisko), přičemž v tomto součtu jsou bodové hodnoty váženy „vahami“ (např. 55 %, resp. 45 %), měl by být u všech kritérií zachován stejný rozptyl mezi nejlepší a nejhorší hodnotou (stejně dlouhé intervaly). Nestejně dlouhé intervaly znamenají různá „měřítka“ hodnot kritérií. Níže je podrobně uveden jeden způsob převodu na stejné intervaly a zmíněn i další způsob.

Převod na stejný interval. Uvážíme interval pro rozmezí bodů nabídkové ceny $[50, 100]$ jako referenční (délka tohoto intervalu tedy je 50 bodů). Nechť y je libovolná hodnota

tohoto intervalu a označme $C_{min} = 50$ nejmenší hodnotu tohoto intervalu. Interval pro rozmezí bodů za estetické hledisko $[35, 100]$ má délku rovnu 65 a označme $E_{min} = 35$ nejmenší hodnotu tohoto intervalu. Necht' x značí libovolnou hodnotu intervalu $[35, 100]$. Pak pomocí vzorce

$$y = 100 - \frac{100 - C_{min}}{100 - E_{min}} \cdot (100 - x)$$

přiřadíme každému bodu x z intervalu $[35, 100]$ právě jeden bod y z intervalu $[50, 100]$, přičemž krajní hodnoty se zobrazí na sebe (nejmenší na nejmenší a největší na největší). Tím se zajistí stejné „měřítko“ pro následné „vážení“ kritérií (původní body za estetické hledisko nabídek o hodnotě 35, resp. 60, resp. 100 se tedy přepočítají do „měřítka“ bodů za nabídkovou cenu):

	body za nabídkovou cenu	body za estetické hledisko v „měřítku“ bodů za cenu
uchazeč A	100	50,00
uchazeč B	80	69,23
uchazeč C	50	100,00

Při následném použití „váhového“ ohodnocení jednotlivých nabídek se postupuje již standardně, jako je uvedeno výše. Je-li „váha“ nabídkové ceny stanovena na 55 % a „váha“ za estetické hledisko na 45 %, bude celkové bodové ohodnocení nabídky uchazeče A rovno

$$0,55 \cdot 100 + 0,45 \cdot 50,00 = 77,50$$

a analogicky v případě zbývajících nabídek. Celkové bodové ohodnocení nabídek všech tří uchazečů při zachování stejně dlouhých intervalů jednotlivých kritérií v „měřítku“ nabídkové ceny spolu s výsledným pořadím uchazečů (vítězí ten s nejvíce body) je pak následující:

	celkové váhové ohodnocení	pořadí
uchazeč A	77,50	1.
uchazeč B	75,15	2.
uchazeč C	72,50	3.

Při metodice respektující stejně dlouhé intervaly kritérií zvítězil tedy uchazeč, který nabídl nejnižší cenu (byť nabídl nejhorší nabídku z estetického hlediska). Ten samý uchazeč se přitom při použití platné metodiky umístil až jako poslední a naopak, na posledním místě skončil uchazeč, který se při použití platné metodiky umístil jako první (přestože nabídl dvojnásobnou cenu, než byla cena pro zadavatele nejvýhodnější). Jinak řečeno, uchazeč, který se umístil při této modifikované metodice jako první, nabídl poloviční cenu, než jakou nabídl poslední uchazeč. Poslednímu uchazeči tedy nepomohlo ani to, že ohodnocení estetického hlediska jeho nabídky činilo původně necelý trojnásobek ohodnocení estetického hlediska nabídky uchazeče z prvního místa.

Poznamenáváme, že lze postupovat i mnoha jinými způsoby, např. tak, že jak interval pro body za nabídkovou cenu, tak interval pro body za estetické hledisko nabídky se dodatečně znormují na interval $[0, 1]$, přičemž hodnota 0 bude znamenat nejmenší přidělenou hodnotu kritéria a hodnota 1 bude znamenat největší přidělenou hodnotu kritéria. Při následném použití „váhového“ ohodnocení jednotlivých nabídek se postupuje již standardně, jako je uvedeno výše.

Uvedená modifikovaná metodika nevede k tomu, že by vždy vítězil uchazeč s nejnižší nabídkovou cenou, jak se lze snadno přesvědčit. Je třeba však konstatovat, že modifikovaná metodika má – jako ostatně všechno – jiné „mouchy“. Nelze také předpokládat, že by jakákoli deklarovaná metodika zamezila nekalostem při hodnocení veřejných zakázek. NFPK na problematiku upozorňuje pouze jako na možnost, jak lze na celou záležitost stran hodnocení veřejných zakázek také nahlížet.

